

Nationalekonomi för nybörjare

nr 3 2011 årgång 39

Två böcker om nationalekonomi, ämnade för någon som jag – intresserad men delvis okunnig. Särskilt då om de makroekonomiska förhållanden vi alla lever under och som jag efter läsning kan skilja från de mikroekonomiska som vi lever i.

Björn Elsässer, författare till *Nationalekonomins grunder*, är en akademiker och nationalekonom som undervisar och skrivit flera böcker. *Nationalekonomi för nyfikna* är skriven av Gunnar Örn, en erfaren, mångfaldigt prisbelönt ekonomijournalist. Böckerna handlar om samma ämne men de båda herrarnas attityd till hur man skildrar detta ämne för massorna skiljer sig åt.

Naturligtvis, eftersom deras avsikter är olika. Två författare utgör inget statistiskt underlag men det roar mig att fundera på om skillnaderna mellan Elsässer och Örn är typiska för en akademiker respektive en journalist.

Den som utför ett intellektuellt arbete, och hit räknar jag att skriva böcker om ekonomi, bör inta två roller samtidigt – den tänkande och den som kontinuerligt kritiserar det tänkta. I Elsässers bok är detta förhållningssätt tydligt, författaren lägger generöst ut den ekonomiska kartan att fritt ströva i. Han pekar åt olika håll, berättar om fakta och antaganden och har hela tiden ett granskande öga på det han påstår.

Ett metaperspektiv är alltså närvarande i dessa åtta kapitel som *Nationalekonomins grunder* består av. Villkor för den akademiska disciplinen anges, t ex att det inom nationalekonomi är svårt att ”genomföra kontrollerade experi-

ment” (s 18), till skillnad från naturvetenskapen. Mycket lite är säkert och att syssla med spekulation och åsikter har nationalekonomin gemensamt med de flesta ämnen. Elsässer redogör för de modeller ekonomer arbetar med och drar gränserna för disciplinen. ”Det är en rent etisk fråga. Vilken fördelning som är ’bäst’ måste de politiskt ansvariga avgöra” (s 34) skriver han i ett av de små faktakapitel (just det här förklarar inkomstfördelning i en marknadsekonomi) som är insprängda i texten. Elsässer är trovärdig.

Inget av detta finns i Örns bok. Hans text är frejdig och påstående utan tveksamhet. Kartan läggs inte ut, Örn ber läsaren titta åt det håll han pekar när han gör ”upp med de myter som vi bär med oss i vardagen” (bokens baksida). Det ska sägas med en gång att Örns stora kunskaper märks och hans ofta jordnära exempel, som när han förklarar förädlingsvärde och BNP genom att jämföra köpta och hembakade pepparkakor, är effektiva.

Nationalekonomi för nyfikna gavs ut av Timbros förlag för några år sedan. Den här versionen är uppdaterad och ny utgivare är tankesmedjan Fores i samarbete med bokförlaget Ivrig, den första de ger ut tillsammans.

Elsässer skriver i inledningen att man bör skilja mellan akademiska ekonomer och de som arbetar för ett företag eller politiskt parti. ”Här är spärrarna mot insmugna värderingar naturligtvis relativt svaga” (s 21). En viktig poäng, förutsatt att den akademiska världen fungerar som den ska, vilket den i Elsässers fall tycks ha gjort.

Inom fototeorin finns ett enkelt men användbart begrepp: ”Vem talar så?” En fråga kritikern Abigail Solomon-Godeau formulerade som innebär att vi bör uppmärksamma fotografens drivkraft bakom skildrandet. Länge ansågs fotografiet vara ett automatiskt san-

BOKANMÄLAN

Dubbelrecension av Björn Elsässer: *Nationalekonomins grunder*, SNS Förlag, 2011, 168 sidor, ISBN 978-91-86203-77-1 samt Gunnar Örn: *Nationalekonomi för nyfikna*, Fores + Ivrig, 2010, 215 sidor, ISBN 978-91-977849-0-0.

ningsvittne, men fotot lånar sig, liksom ekonomiska teorier, till propaganda och förtryck.

Jag har två problem med hur Örn ”talar”. Boken utger sig för att vara en folkbildande skrift som tar itu med ekonomiska missuppfattningar och fördomar. Det är endast delvis sant. Till stora delar är den en politisk pamflett, ett för svar för liberala och nyliberala ekonomiska teser.

Kapitlet med pepparkakorna heter *Evig tillväxt?* och här tycker sig Örn bevisa att ”ekonomisk tillväxt inte går ut på att roffa åt sig mer” (s 44). Jag hoppas att de giriga som nyss sänkte hela världsekonomin också läser det. Vidare skriver Örn att uppfattningen om att det skulle finnas gränser för den ekonomiska tillväxten är lika dum som att tro att det finns gränser för den mänskliga fantasin.

Elsässers kapitel *Globaliseringen* har underkapitel som t ex *Historisk utveckling* och *Migration*. En summering följer efter varje kapitel – mycket trevligt! – och i den här står ”Uppfattningarna om globaliseringens välsignelser går isär. Fler-talet nationalekonomer är dock överens om att den har övervägande positiva effekter på människors välfärd” (s 103). Jag föredrar information serverad så.

Att en ekonom vill argumentera för det han eller hon tror på är utmärkt. Men Örn väljer minsta motståndets väg och presenterar påståenden som vore de sanningar accepterade av alla utom marxister. ”Det bästa skyddet mot ’utsugning’ [utsugning inom citationstecken!] är att tillåta fri konkurrens inom landet och fri handel med omvärlden” (s 84) skriver han i kapitlet *Vem suger ut vem?*

Fri handel och fri konkurrens är bra men ordnar knappast så att ingen utnyttjas. Örn menar att det är bättre för någon att bli exploaterad och få lite pengar än svälta ihjäl. I kapitlet *Måste Sverige bli fattigare för att Indien ska bli rikare?* be-

skrivs hur en människa eller en generation inom marknadsekonomin kan göra en resa där hon missbrukas allt mindre. Men är den utvecklingen säker? Och det finns väl inga motsättningar mellan att vilja ha både fri ekonomi och lagar som förbjuder omänskliga villkor?

Det kallar jag en falsk dikotomi och en annan sådan i Örns bok är att det framstår som att vi måste välja mellan total planekonomi och absolut marknadsekonomi. Örn beskriver marxister som fienden. De lär inte ge upp trots att de är motbevisade menar han och ”... många väljare, trots Berlinmurens fall och kommunismens kollaps, sitter fortfarande fast i den gamla marxistiska läran...” (s 73).

Verkligen? För mitt andra problem med Örns bok är att beskrivningen av tillvaron känns konstig. Boken skrevs, till största delen, för några år sedan men kampen mot marxister känns som den vore från 1970-talet. Likaså beskrivningen av politikerns och andras förhållande till entreprenörer: ”För dem är ordet företagare bara ett annat ord för kapitalist, blodsugare, parasit och arbetarplågar” (s 73).

Som den företagare jag varit större delen av mitt liv känner jag inte alls igen ett sådant generellt förakt. Tvärtom, vi utmålades ju som lösningen på alla problem.

På baksidan av boken står att ekonomin är den mest föraktade och ”rentav hatade av alla vetenskaper”. I boken raljerar Örn om att du när du läser böcker om ekonomi har ”... valt att utsätta dig för en form av indoktrinering vars syfte är att få dig att förlora förståndet” (s 44). Gunnar Örn tror att de som säger emot honom förkastar hela ämnet och att nationalekonomisk kunskap i sig är indoktrinering. Jag tror att Örn har förväxlat ämnet ekonomi med sina åsikter och att det är de senare hans motståndare ogillar.

Örns *Nationalekonomi för nyfikna* släpptes i höstas och har fått stort utrymme med recensioner i press och radio, i princip alltigenom positiva sådana, hyllande rentav. Omdömena om boken är ofta helt lika den beskrivning förlaget gjort av den. Det oroar mig. Som Elsässer påpekar i sin bok – ekonomi är ett kontroversiellt ämne. Var är debatten?

Ekonomisk och politisk frihet går hand i hand. Både Örn och Elsässer tycks säkra på det, jag med för den delen. Men är det marknadsekonomin som förutsätter välfärden? Är inte det ett ”kärrandrar-hästen-resonemang”? Är det inte frihet, inklusive mänskliga rättigheter, som förutsätter både marknadsekonomi och välfärd?

Tingen måste ständigt få sin vikt fastställd på nytt, sa Nietzsche. I det sista kapitlet *Avslutning* skriver Elsässer om att en självprövning bland makroekonomerna är på väg och att ny forskning förmodligen kommer att utmana den neo-

klassiska ekonomins antaganden (s 149).

Elsässers bok gör mig glad, den är metodisk, faktaspäckad och lättläst med en utmärkt ordbok i slutet. Jag kommer att använda den ofta och detsamma kommer jag att göra med Gunnar Örns. Båda är en källa till kunskap, men den ena utifrån en särskild politisk uppfattning.

För som Örn skriver när han lånar ekonomen Paul Krugmans ord: ”När hoppet för hundratals miljoner människor står på spel, är det inte bara god praxis att tänka igenom saker och ting. Det är en moralisk skyldighet” (s 41). Krugman är professor på London School of Economics, som George Bernard Shaw en gång var med och startade. Min granne, en bonde, hade ett citat av Shaw uppsatt på väggen – ”Economy is the art of making the most of life”.

Jenny Maria Nilsson
Kulturskribent